

Videnskab mellem krig og fred

Indtryk fra en fredskonference i Vest-Berlin 28-30 januar

Brandt, Jesper; Kjær, Jørgen

Published in:
Magisterbladet

Publication date:
1983

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brandt, J., & Kjær, J. (1983). Videnskab mellem krig og fred: Indtryk fra en fredskonference i Vest-Berlin 28-30 januar. *Magisterbladet*, 1983(4), 12-13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Videnskab mellem krig og fred

(57)

Indtryk fra en fredskonference i Vest-Berlin 28.-30. januar, af Jørgen Kjær (AU) og Jesper Brandt (RUC)

Atomkrig er det sandsynligste resultat af de mange forskellige konflikter, der i denne tid tårner sig op på globalt plan som følge af økonomiske kriser, manglende kontrol med den våbenteknologiske udvikling, og den voksende spænding mellem øst og vest, syd og nord, såfremt de nuværende udviklingstendenser får lov at udfolde deres indre logik uindskrænket.

Denne erkendelse kunne de ca. 500 deltagere fra 15 forskellige lande (både øst og vest), som mødtes på konferencen »Wissenschaftler zwischen Krieg und Frieden« på Freie Universität i Vestberlin forenes i, og man må formode, at det også var den foruroligende erkendelse, der havde bragt disse mennesker, som for størstedelen bestod af natur-, social- og humanvidenskabsfolk, sammen til dette træf.

Emner

Konferencen var bygget op omkring 10 arbejdsgrupper med følgende emner: 1. Årsager til krig. 2. Krigsinteresse og økonomi. 3. Nye militærstrategier og afspænding i Europa. 4. Suverænitæt, grundlov og folkeret. 5. Fredsbevægelsens problemer. 6. Militarisering af samfundet ved bagatelisering af krigsfølgerne. 7. Videnskab for oprustningsformål. 8. Massemedier mellem krig og fred. 9. Freds- eller nedrustningsopdragelse. 10. Verdensanskuelse og religion i fredsspørgsmålet - ansvarsproblemet.

Derudover var der en lang række plenarforedrag ved internationalt kendte forskere bl.a. professor Frank Barnaby, tidligere leder af SIPRI, nu ansat ved fredsforskningsinstituttet i Amsterdam, Johan Galtung, university of the United Nations, Tokyo, Gerhard Kade, fredsforsker og professor i økonomi og politologi ved Freie Universität, Berlin.

Konferencen afsluttedes med en paneldiskussion med deltagelse af udvalgte foredragsholdere samt repræsentanter for massemediernes, bl.a. Sender Freies Berlin.

Det er naturligvis vanskeligt at give et indtryk af konferencens samlede spændvidde, men vi forsøger her at gengive de væsentligste bidrag til afklaring af de problemer, som fredsbevægelsen står overfor, samlet i fem hovedpunkter og i et uddrag af en resolution, som blev vedtaget på konferencen.

Sandsynligheden for en atomkrig, i lyset af den politiske, sociale og økonomiske verdenssituation, og i lyset af våbenteknologiens udvikling.

Det må anses for et af konferencens klareste resultater, at der på baggrund af de mange kendsgerninger og analyser, der blev fremlagt, ikke blev ladet nogen tvivl tilbage om, at atomkrig ikke er nogen fjern mulighed, men *den sandsynligste udgang på den udvikling, der nu er i gang, medmindre der sker en generalmobilisering af den offentlige mening, de folkelige masser og den videnskabelige intelligens.*

Ingen gjorde sig nogen illu-

sioner m.h.t. realiteten i den ufattelige katastrofe, der forestår menneskeheden, hvis der ikke sker en afgørende mobilisering her og nu. Der herskede også fuld klarhed over det kolossale omfang af det arbejde der måtte udføres for at nå målet: at skabe et stabilt og fredeligt internationalt samarbejde. Gang på gang blev det understreget, at det helt afgørende problem var, at *tiden er ved at rinde ud.* Fredsarbejdet må foregå under et overvældende tidspres.

Årsager til krig generelt

Der blev på konferencen peget på en lang række årsager til krig, men særlig betydning tillagde man økonomiske årsager, og ingen betvivlede, at den kapitalistiske økonomi har indbyggede mekanismer, der virker fremmede for oprustnings- og konfliktoptrapning. Men det blev på den anden side også påpeget, at udbruddet af en atomkrig ikke kunne udledes med mekanisk nødvendighed af disse faktorer.

Også i den forbindelse understregedes gang på gang nødvendigheden af en folkelig mobilisering og specielt af videnskabsfolks ansvar for at være med til at modvirke den truende udvikling.

De to stormagters rolle, ansvar og interesser, med hensyn til krig og oprustning

I den sædvanlige og kontroversielle diskussion om, hvilken rolle og hvilket ansvar de to stormagter og bloksystemer har for oprustningen, og hvilke interesser de evt. kunne have heri, var der delte meninger om Sovjetunionens og Warszawa-pagt-landenes rolle og medansvar, idet nogen hyldede den tese, at Sovjetunionen i kraft af sit politiske og økonomiske system ikke kunne have nogen *økonomisk* interesse i oprustning (tværtimod) og som følge heraf heller ikke kunne tillægges nogle primære aggressive hensigter, medens andre var af den opfattelse, at selvsamme system ikke var nogen garanti mod, at Sovjetunionen kunne udfolde sig aggressivt. Der blev her bl.a. henvist til Afghanistan og Tjekoslovakiet.

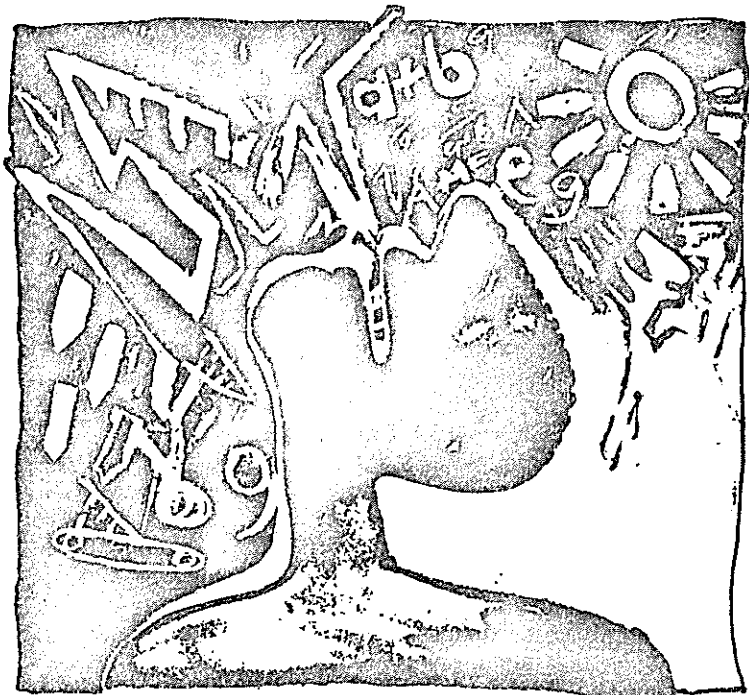
Hvad angår USA's rolle, var der næppe nogen, der betvivlede, at USA havde ført an i våbenkapløbet, ligesom man var klar over, at der under USAs idealistiske selvforståelse som fredens og frihedens vogter gemmer sig helt håndfaste økonomiske og politiske interesser i at dominere verdensmarkedet.

I lyset af denne erkendelse, som navnlig i relation til den særdeles proamerikanske tradition i BRD, ikke mindst i Vestberlin, må betragtes som et voldsomt opinionsskred, tolkedes Reagans oprustningspolitik som den logiske militære overbygning på de økonomisk betingede bestræbelser på globalt eneherredømme.

Gerhard Kade mente, at USA i virkeligheden, længe før Reagan kom til, havde forladt tanken om magtbalance og »mutual assured destruction« (MAD); han henviste til USAs militært meningsløse brug af atombomben i Japan og de mange gange, USA direkte havde anvendt atomtruslen

Pa talerstolen: Helmut Arnaszus





Wissenschaft zwischen Krieg und Frieden

som afpresningsmiddel.

Johan Galtung karakteriserede USA's politik med følgende ord: »USA er overhovedet ikke interesseret i gensidighed, men vil holde hele verden under atomtruslen.«

Fredsbevægelsens problemer

Der var stor enighed om, at fredsbevægelsen måtte være så bred som muligt. I sin strategi måtte den væk fra en ensidig fokusering på Europa og se problemerne i global sammenhæng. Johan Galtung henviste til, at mange af hans venner i u-landene frygtede, at de våben, der bliver fjernet fra Europa, i stedet for skulle blive anbragt hos dem.

Folk fra fredsbevægelsen rettede en stærk appel til videnskabsfolk om aktivt at stille deres viden til rådighed for fredsarbejdet og om at gå aktivt ind i fredsbevægelsen. I den forbindelse påpegedes fagforeningernes afgørende rolle og muligheder.

Videnskabsfolks særlige ansvar

Både repræsentanter for fredsbevægelsen og for pressen, samt de repræsenterede videnskabsfolk selv, fremhævede videnskabsfolks pligt til viden-

skabelig og moralsk besindelse på situationen og til at medvirke aktivt til forhindring af den overhængende atomkrigstrussel.

Fra alle sider blev der advaret mod en opretholdelse af en traditionel værdifri videnskabsforståelse og mod en traditionel despekt for popularisering af forskningsresultater og omgang med pressen. Apellen til videnskabsfolkene blev sat i relief af oplysninger om, at et overvældende stort antal videnskabsfolk verden over er direkte beskæftiget med militærforskning, medens kun et forsvindende mindretal er beskæftiget med fredsforskning.

Appel

Ikke uden (en bevidst) symbolik blev konferencen afholdt på 30-års dagen for den nazistiske magtovertagelse. Også på den baggrund skal vi rette en indtrængende appel til alle danske akademikere om at stille deres viden om alle spørgsmål, der vedrører krig og fred i almindelighed og den nuværende verdenssituation i særdeleshed, til rådighed for offentligheden og fredsbevægelsen.

Ligeledes vil vi opfordre jer til at gå aktivt ind i fredsbevægelsen – enten ved at tilslutte

jer de løbende initiativer på lokalt, nationalt og internationalt plan eller ved selv at tage initiativer. Vi retter ligeledes

en appel til Dansk Magisterforening om med alle til rådighed stående midler at støtte og fremme fredssagen.

Resolution: (uddrag)

Videnskabens ansvar

Konferencens deltagere var enige om, at der måtte stilles krav til enhver videnskab, således at man ikke pålægger en bestemt videnskab, f.eks. fysik, mere ansvar end andre. Desuden vil det være forkert at betro en enkelt videnskab, f.eks. fredsforskning, løsningen af disse problemer.

Der var enighed om, at det kun i krasse undtagelsestilfælde, som f.eks. ved bevidst forberedelse eller planlægning af krig, er en pligt for en videnskabsmand at skifte arbejdsområde.

Man erkendte, at det i alle andre tilfælde drejer sig om at gennemtænke forudsætningerne og metoderne i de forskellige videnskaber på en sådan måde, at de bagved liggende tankegange, som i historisk tid har ladet krig opstå, og har forhindret fred, kommer klart frem i lyset.

Alle var overbevist om, at dette ikke blot vil føre til bedre videnskabelige resultater, men at det også vil kunne bygge bro over den kløft, som stadig forhindrer flertallet af de specialiserede forskere i aktiv varetagelse af deres politiske ansvar. Forholdet mellem følelser og fornuft fik i denne sammenhæng særlig betydning.

Man afviste en »forstandsvidenskab«, der er så selvstændiggjort, at den bliver umenneskelig, fordi den ikke mere er i stand til at forlade den vej, der i sidste instans fører til en »kalkuleren med« menneskehedens udryddelse.

Man advarede mod at lade følelserne være bestemt af angst eller utopiske forestillinger. En sådan følelsestilstand har sin rod i individets samfundsmæssige isolation, der gør verden dæmonisk og forhindrer os i at virkeliggøre alt det, som menneskene faktisk er i stand til.

Man fandt det væsentligt at arbejde med værdinormer, der tog udgangspunkt i enkeltpersonen, og som samtidig lod sig generalisere på en meningsfuld måde. Således må det være muligt at erkende, at freden er en forudsætning for enhver menneskelig udfoldelse, og dermed en afgørende værdi, man må arbejde for gennem fælles politisk handling.

Deltagerne i konferencen er overbevist om, at der under disse forudsætninger vil kunne knyttes varige bånd mellem fredsbevægelserne og videnskaben til gensidig støtte.

Konferencen har på en opmuntrende måde vist, at forståelsen mellem repræsentanter for forskellige verdensanskuelser, især de såkaldte vestlige og østlige, er lettere at opnå end almindeligvis antaget. I hvert fald var der fuldstændig enighed om, at ingen som helst forskelle i verdensanskuelser er så vigtig, at det kan retfærdiggøre brug af våbenmagt.

Videnskabsfolk må i langt højere grad end hidtil arbejde med og skabe aktivitet omkring produktionen af stadig mere universelle ødelæggelsesmidler, samt omkring deres afskaffelse, men de må også beskæftige sig med de konventionelle våben. Kun på den måde har vi udsigt til, at spørgsmålet om fred ikke indskrænker sig til at være fraværet af krig, men derimod med tiden kan gives et levende indhold.